

Зміст

<i>Пролог</i>	9
<i>Розділ 1</i>	12
<i>Розділ 2</i>	24
<i>Розділ 3</i>	58
<i>Розділ 4</i>	72
<i>Розділ 5</i>	124
<i>Розділ 6</i>	143
<i>Розділ 7</i>	166
<i>Подяки</i>	190
<i>Про автора</i>	191

Розділ 3

Я пам'ятаю, як автобус від'їхав разом з іншими, а ми з тобою залишилися. Був похмурий день. З рюкзаками на спині, тримаючись руками за лямки, ми йшли сільською дорогою, сподіваючись зловити попутку. Я хвилювався, і ми мало розмовляли, але мовчання між нами було пактом. Я відчував себе маленькою пташкою, яку випустили на волю, наляканою і схвильованою широким простором перед нею. Перша ж машина, що зупинилася, відвезла нас на схід. Водій, чоловік середнього віку, час від часу поглядав на нас, але не ставив жодних запитань. Ми мовчки їхали сільськими проспектами з високими каштанами повз поля, облямовані маками. Я не мав жодного уявлення, де ми знаходимося. У нас не було карти, зустрічалось мало дорожніх знаків, але навіть якби їх було більше, назви місць нічого мені не сказали б. Поки я вбирав у себе цей безіменний простір, ти спав, притулившись обличчям до вікна.

Через деякий час водій висадив нас на сільському перехресті. Ти вирвав купон зі своєї книжечки автостопника й передав йому.

— Сподіваюся, ви надішлете його й виграєте фен чи щось таке! — вигукнув ти і зачинив дверцята. Водій кивнув і помчав до горизонту.

На нас подув міцний вологий вітер. Небо було затягнуте чорними хмарами, а повітря наче наелектризоване. Аж тут, наче хтось натиснув на кнопку, почав падати дощ. Він лив

без упину, без компромісів і проміжків. Важкі, як фарба, краплі — мільйони крапель — падали вниз, а ми стояли посеред дороги з сумками та без парасольок.

— Мерщій! — кричав ти. — Туди, під дерево!

Я побіг за тобою через поле, тим часом наш одяг уже потемнів від дощу. Ми добігли до дуба й сіли біля стовбура, під листяним навісом. Дощ продовжував бити по землі, і світ пахнув водою та ґрунтом. І тут на наших очах сяйнула блискавка — неонові-білі чортячі вила на темному обрії. А тоді вдарив грім. Ми дивилися на це видовище мовчки й шанобливо, відкинувши мокре волосся з облич, обхопивши руками коліна. Ми довго сиділи так, спостерігаючи за небом, поки дощ не послабшав.

— Тобі не хочеться іноді опинитися в іншому місці? — це запитання прийшло до мене нізвідки.

Ти повернувся до мене:

— Ти маєш на увазі на Заході?

Я кивнув, здивований своєю відвертістю. До тебе я не говорив про це ні з ким, окрім Кароліни.

— Ні, — категорично відповів ти.

— Чому?

— Не знаю. Мені завжди було цікаво. Здається, що там усе краще. Красивіше. Вільніше. Тобі так не здається? — я подивився на тебе з надією.

Ти похитав головою і вступився в якусь віддалену точку на обрії.

— Я мав би здогадатися, що ти один з них.

— З кого з них? — перепитав я, раптово занервувавши, гадаючи, чи не припустився великої помилки.

Ти швидко повернувся до мене:

— З мрійників, — сказав ти, і твій рот розширився в дразливій усмішці.

Я прийняв це слово, відчуваючи полегшення й тепло від твоєї усмішки, що була так близько до мого обличчя.

— Що поганого в тому, щоб мріяти про свободу? — запитав я.

— *Свободу?* — перепитав ти й усміхнувся, наче ми вже багато разів про це говорили. — Їсти апельсини та банани щодня — це, по-твоєму, свобода? — твоя усмішка зникла.

— Свобода полягає в тому, щоб мати те, чого ти хочеш, — обережно сказав я, — в можливості обирати для себе.

Твої очі звузилися:

— І ти думаєш, що за це не треба платити? Гадаєш, люди на Заході не проводять життя, працюючи, як машини, заробляючи лише для того, щоб мати змогу витратити?

— Я не проти важкої праці. Якщо ти за неї щось отримуєш.

— Добре там, де нас нема. Завжди так здається, — відповів ти, проігнорувавши мій коментар. — Тут стільки можливостей. Поглянь на мене, — тут ти, здається, трохи почервонів і на мить опустив очі. — Я з бідної родини. І я перший, хто здобув нормальну освіту. Мені навіть додали бали на вступних іспитах за те, що я з робітничого класу. А тепер я працюватиму на уряд. Це свобода. За капіталізму у мене ніколи не було б такої свободи. Партія дбає про нас. Коли моя мама захворіла, — ти ковтнув, твій голос стихився, — її відправили в санаторій на три місяці. *На три місяці.* Думаєш, на Заході таке комусь надають? Задурно?

Я посунувся, влаштувавшись між товстого коріння дерева.

— Але хіба тебе не хвилює, що ми насправді не вільні? Вони кажуть нам те, що хочуть, щоб ми знали, от і все. Нам навіть не дозволяють виїхати з країни, коли ми хочемо. Нас *утримують.*

Ти зберігав спокій і деякий час мовчав.

— Ти згущуєш фарби, — нарешті сказав ти. — А звідки ти знаєш, що в іншому місці справді краще? Зрештою, ми повинні працювати з тим, що маємо. Це ж так просто, — ти всміхнувся й подивився на мене. — Сприймай все як гру. Всі

знають правила, і якщо ти не можеш їх змінити, то й хвилюватися нема чого.

Подув прохолодний вітер, і я затремтів, мурашки побігли по руках.

— Ану як ми можемо їх змінити, — заперечив я, раптом відчувши себе нерозумно, тягнучись до чогось вигаданого. Ти злегка посміхнувся. Твій абсолютний спокій дивував і втихомирював мене.

— Відповідаючи на твоє запитання... Було б добре колись поїхати подивитися на нього. На Захід. Але не як утікач. Я не такий, як Девід з «Кімнати Джованні», — ти знову всміхнувся, і мене ніби пронизав струм. — Та я хотів би побачити щось інше. Треба пробувати й бачити все на власні очі, еге ж?

Ти лягнув мене по коліну й підвівся:

— Агов, мрійнику, нам треба йти, якщо не хочеш заночувати тут, у полі.

Дощ припинився, і все навколо нас затихло. Вийшло сонце, бліде, ладне гулькнути за обрій. Ми йшли дорогою, тримаючи великі пальці догори, але жодна машина не зупинялася. Ми йшли і йшли до самого заходу сонця, але так нікуди й не прийшли. Поля навколо нас були мокрі від дощу, геть не для кемпінгу. Ми не знали, що робити. Нарешті знайшли ферму, де сім'я погодилася прийняти нас на нічліг. Донька фермера показала сарай, де нам дозволили переночувати. Вона принесла хліба й сала. Ми накинулися на їжу, як вовки. А тоді розстелили спальні мішки на сіні один біля одного.

— На добраніч, — сказав ти, вимкнувши ліхтар.

Ти роздягнувся без жодного сліду сорому, твій силует у темряві заповз у спальний мішок поруч з моїм. Я чув твоє дихання, схоже на тихий плескіт хвиль. І повільно, крапля за краплею, знову почався дощ. Він стукотів по даху, наче кінчики пальців, що вправлялися у фортепіанних акордах. Ми

лежали на спинах і слухали, не промовляючи ні слова. Я відчував, що ти поруч, твоє тіло якось ожило, попри його нерухомість. Моє серце стучало швидше, ніж дощ. Раптом мені відчайдушно захотілося бути поруч з тобою. Я відчував невидимі ниточки, що йшли від твого тіла й тягнули мене до тебе. Але я не міг поворухнутися. Час вимірювався ударами серця, світлові роки проносилися в моїй голові. І коли я вже почав думати, що ніколи не наберуся сміливості, ти нахилився до мене й поклав голову мені на плече. Серце завмерло. Я не наважувався дихати. Твоя голова була важка, як теплий мармур, а волосся торкалося моєї щоки. Я був паралізований твоєю близькістю. Зависнув між таким близьким і запаморочливим здійсненням мрії та невизначеністю моменту. Згадав, як необачно повівся з Бенеком того вечора на танцях, багато років тому, коли згасло світло. Якими болісними й непередбачуваними тоді були наслідки... І все одно я зібрався з силами й уявив, як торкнуся рукою твого волосся — це єдиний правильний вчинок, адже зараз не буде, як тоді. Аж тут ти прошепотів: «На добраніч, Людзю», — і відсунувся від мене. Ти вперше назвав мене пестливим ім'ям. І від цього пустка на моєму плечі стала ще нестерпнішою.

— Добраніч, — кволо відповів я і відвернувся, відчуваючи, як мене накриває жаль. Твоє дихання стало спокійним і рівним, а мій розум мчав, як скажений кінь. Дощ шаленів усю ніч.

Коли я прокинувся вранці, то побачив, як твоє тіло мирно підіймається й опускається в ритмі твого дихання. Крізь щілини між дерев'яними дошками до сараю проникали смужки світла, осяваючи тебе. Твоє плече вкривало дрібне ластовиння, якого я ніколи не помічав, розмаїте та прекрасне, мов сузір'я. Я якомога тихіше виліз зі спального мішка, натягнув футболку, шорти, взяв сандалі й вийшов у світанок.